

Monika Olczak-Kardas

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

monika.olczak-kardas@ujk.edu.pl

Funkcje fachowych czasopism dla bibliotekarzy (na wybranych przykładach)

Słowa kluczowe: czasopisma fachowe, czasopisma dla bibliotekarzy

Abstrakt: Artykuł przedstawia wstępne ustalenia dotyczące współczesnych polskich czasopism fachowych wydawanych przez biblioteki. W prezentowanym materiale skupiono się jedynie na ofercie bibliotek pedagogicznych i omówiono przykładowe dwa tytuły: *Dialogi Biblioteczne* (wydawane przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. J. Lompy w Katowicach) oraz *Edu-wsparcie* (publikowane przez Bibliotekę Pedagogiczną w Ciechanowie). Jest to rekonesans badawczy, mający na celu ukazanie różnorodności występującej na rynku czasopism bibliotekarskich.

Keywords: professional journals, journals for librarians

Abstract: The article presents preliminary findings regarding contemporary Polish professional journals published by libraries. The presented material focuses on the offer of pedagogical libraries and describes two journals: *Dialogi Biblioteczne* (published by Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy in Katowice) and *Edu-wsparcie* (published by Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie). The research exploration aims to show the diversity of librarian journals on the publishing market.

Podstawową funkcją czasopism fachowych – według obowiązujących w literaturze przedmiotu definicji – jest popularyzowanie i wdrażanie do praktyki zawodowej osiągnięć naukowych w danej dziedzinie. Pisma te pomagają w szkoleniu i podnoszeniu kwalifikacji pracowników [4, s. 40; 22, s. 26]. Poszczególne grupy zawodowe dysponują czasopismami fachowymi różniącymi się poziomem i zasięgiem oddziaływania. Pisma te wydawane są na ogół przez stowarzyszenia zawodowe lub bezpośrednio przez zakłady pracy. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku środowiska bibliotekarskiego. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich wydaje *Bibliotekarza* (od 1919 r.) i *Poradnik Bibliotekarza* (od 1949 r.). Warto wymienić także Agencję SUKURS – wydawnictwo edukacyjne, które powstało w 1990 r. w celu wydawania pisma *Biblioteka w Szkole* (pierwszy numer ukazał się w 1991 r.). Jego popularność spowodowała rozszerzenie działalności wydawniczej o kolejne tytuły dla bibliotekarzy: *Biblioteka – Centrum Informacji* (od 2009 r.) oraz *Biblioteka Publiczna* (od 2017 r.)¹. Do tej oferty należy dodać *Biuletyn EBIB*, czasopismo fachowe dla bibliotekarzy, które ukazuje się w wersji elektronicznej od kwietnia 1999 r. oraz czasopisma wydawane przez poszczególne biblioteki.

¹ Agencja wydaje ponadto pisma: *Wszystko dla Szkoły* i *Świetlica w Szkole*.

Opisując dotychczasowy stan badań na temat fachowych czasopism bibliotekarskich wydawanych przez biblioteki, warto na pewno wymienić prace Barbary Góry dotyczące regionalnych i sublokalnych czasopism bibliotekarskich [5]. Ponadto w artykułach i wystąpieniach konferencyjnych prezentowano poszczególne tytuły lub grupy czasopism oraz zajmowano się kwestią dostępu do nich [1; 2; 6; 9; 10; 11; 12; 13; 23; 25; 27; 29].

Niniejszy artykuł przedstawia wstępne ustalenia dotyczące współczesnych polskich czasopism fachowych wydawanych przez biblioteki. W prezentowanym materiale skupiono się jedynie na ofercie bibliotek pedagogicznych i omówiono przykładowe dwa tytuły: *Dialogi Biblioteczne* (wydawane przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. J. Lompy w Katowicach) oraz *Edu-wsparcie* (publikowane przez Bibliotekę Pedagogiczną w Ciechanowie). Wybrano czasopisma różniące się od siebie pod wieloma względami. Badaniem objęto wszystkie numery – od powstania pism do 2017 r. Przeanalizowano najważniejsze kwestie, m.in.: cechy formalno-wydawnicze, tematykę i autorów.

W artykule opublikowanym w 2010 r. na łamach *Warsztatów Bibliotekarskich* Anna Marcol wykazała, że w latach 2001–2010 biblioteki pedagogiczne wydawały siedem periodyków. Sześć z nich miało charakter poradnikowy lub poradnikowo-informacyjny. Były to: *Między Nami Bibliotekarzami* (Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu), *Biuletyn Informacyjny* (Biblioteka Pedagogiczna w Toruniu), *Warsztaty Bibliotekarskie* (Biblioteka Pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim), *Siglum* (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. prof. T. Kotarbińskiego w Łodzi), *Exempli Gratia* (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku) oraz *Dialogi Biblioteczne* (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy w Katowicach) [10]. W 2018 r. w bazach Biblioteki Narodowej, na stronach www poszczególnych bibliotek pedagogicznych oraz w serwisie Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP obok wymienionych tytułów można było odnaleźć jeszcze *Dolnośląski Informator Bibliotek Pedagogicznych* (Wrocław), *Rewers. Biuletyn Informacyjny Publicznej Biblioteki Pedagogicznej w Koninie*, *Biuletyn Biblioteka Aktywna* (Chełm), *Biuletyn Biblioteki Pedagogicznej w Tarnobrzegu* oraz *Bliżej Biblioteki* (Kalisz).

Wydawanie czasopism fachowych stanowi jedną z form pracy bibliotek pedagogicznych, prowadzoną w ramach działalności wydawniczej. Zakres tematyczny i zasięg oddziaływania wydawanych pism jest odzwierciedleniem podstawowych zadań, jakie postawiono przed tymi bibliotekami. W ministerialnym rozporządzeniu wyraźnie określono, że: „Publiczna biblioteka pedagogiczna [...] służy w szczególności wspieraniu procesu kształcenia i doskonalenia nauczycieli, a także wspieraniu działalności szkół, w tym bibliotek szkolnych” [26]. Do jej zadań należy m.in.: „organizowanie i prowadzenie wspomaganie: a) szkół i placówek w realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej, b) bibliotek szkolnych, w tym w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką szkolną; 3) prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej; 4) inspirowanie i promowanie edukacji czytelnicznej i medialnej” [26]. Wspomaganie polega m.in. na: „organizowaniu i prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą w celu doskonalenia swojej pracy, w szczególności przez wymianę doświadczeń” [26].

Wybrane do analizy biblioteki pedagogiczne realizują powyższe zadania, wykorzystując m.in. dodatkową formę pracy, jaką jest wydawanie czasopisma fachowego. Omawiane placówki mają strukturę wielofilialną. Biblioteka w Katowicach pełni funkcję biblioteki wojewódzkiej, natomiast placówka w Ciechanowie po reformie administracyjnej straciła status biblioteki wojewódzkiej [8]. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy w Katowicach posiada 14 filii w: Będzinie, Bytomiu, Chorzowie, Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Jaworznie, Mysłowicach, Pszczynie, Rudzie Śląskiej, Sosnowcu, Tarnowskich Górach, Tychach, Zabrze i Zawierciu [21]. Struktura biblioteki uwzględnia: Wypożyczalnię; Czytelnię; Wydział Zbiorów Audiowizualnych; Wydział Informacji, Promocji i Współpracy ze Środowiskiem; Wydział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów [19]. W skład Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie wchodzi: Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie oraz filie w: Mławie, Płońsku, Pułtusk i Żurominie [24]. W strukturze biblioteki funkcjonują wydziały: Gromadzenia i opracowania zbiorów; Udostępniania zbiorów; Informacyjno-bibliograficzny oraz Administracyjno-obsługowy [24].

Dialogi Biblioteczne (ISSN 1899-2064) wydawane przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. J. Lompy w Katowicach ukazują się od maja 2008 r. jako półrocznik (nowy numer wychodzi w czerwcu i grudniu). W badanym okresie wydano 20 numerów. W informacji od redakcji można przeczytać, że tytuł miał początkowo ukazywać się nieregularnie [14]. Wydawca twierdził, że jest to pismo o charakterze informacyjno-poradnikowym: „Na jego łamach są publikowane artykuły związane z działalnością PBW i jej filii, wywiady z ludźmi książki i prasy, materiały pomocne w codziennym warsztacie pracy nauczyciela bibliotekarza (m.in. scenariusze zajęć, zestawienia bibliograficzne) oraz teksty prezentujące życie kulturalne regionu” [20]. *Dialogi Biblioteczne* popularyzują także wiedzę o regionie „w kontekście bibliotekarskim, bibliologicznym i kulturalnym oraz sylwetki ludzi książki i prasy” [30].

Czasopismo *Edu-wsparcie* (ISSN 2353-9569), wydawane przez Bibliotekę Pedagogiczną w Ciechanowie, ukazuje się od 2014 r. jako półrocznik (nowy numer wychodzi w czerwcu i grudniu). W analizowanym okresie wydano 8 numerów. W pierwszym numerze określono tematykę i cel powstania pisma. Artykuły miały dotyczyć Biblioteki oraz jej filii, a także zawierać materiały mające stanowić inspirację w pracy nauczycieli i nauczycieli-bibliotekarzy. Czasopismo zgodnie z założeniami redakcji miało stać się miejscem wymiany wiedzy i informacji [16] oraz służyć promocji oferty szkół i bibliotek [17].

Forma wydawnicza współczesnych czasopism od dłuższego czasu jest przedmiotem dyskusji. Prowadzone są rozważania na temat wyższości wersji elektronicznej nad tradycyjną, problemów z wydawaniem obydwu wersji oraz plusów i minusów przyjętych wariantów. W przypadku omawianych czasopism mamy do czynienia z dwoma rozwiązaniami: *Edu-wsparcie* posiada jedynie wersję elektroniczną, a *Dialogi Biblioteczne* – papierową i elektroniczną. Analizując wersję drukowaną *Dialogów Bibliotecznych*, można zauważyć drobne różnice między numerami, np. w formacie, kolorystyce. Podstawową różnicą między wariantem papierowym i elektronicznym pisma są kolorowe ilustracje w wersji cyfrowej. Papierowe wydanie posiada tylko kolorową okładkę. Nakład wersji drukowanej wynosi 200 egzemplarzy, które są bezpłatnie przekazywane do różnych bibliotek [10].

Strona tytułowa pisma *Edu-wsparcie* (utrzymywana w kolorze czarnym i niebieskim) zawiera następujące elementy: ISSN, tytuł i podtytuł, element graficzny – ekslibris Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie, oznaczenie numeru i roku wydania, miejsce wydania i rok. Na stronie redakcyjnej (również utrzymanej w kolorystyce czarno-niebieskiej, z błękitnymi podświetleniami) znajdują się: skład redakcji, adres e-mail, telefon, adres Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie wraz z adresem strony www oraz e-mail. W piśmie zamieszczane są kolorowe ilustracje.

Na stronie tytułowej *Dialogów Bibliotecznych* tekst został podkreślony brązową czcionką, współgrając z kolorystyką beżowo-brązową, która pojawiła się w 2011 r. w formie ramki okalającej stronę. Pozostałe uwidocznione elementy to: ISSN, tytuł i podtytuł, oznaczenie numeru i roku wydania, logo „Śląskie pozytywna energia” (od 2008, nr 2). Na stronie redakcyjnej znajdują się: adres e-mail, telefon do redakcji, nazwa wydawcy oraz skład redakcji. W tekście pojawiają się kolorowe ilustracje. Na stronie 4 okładki zamieszczane są informacje podstawowe o PBW w Katowicach (godziny otwarcia) lub zdjęcia z imprez. W ostatnim analizowanym numerze (2017, nr 20) pojawiło się kolorowe logo biblioteki.

Redakcja czasopism składa się w obydwu przypadkach z pracowników bibliotek. W piśmie *Dialogi Biblioteczne* skład i organizacja redakcji zmieniały się. Było to od dwóch do czterech osób, a w strukturach redakcji na przestrzeni funkcjonowania pisma wyodrębniono następujące stanowiska: redaktor naczelny (w pewnym okresie również zajmujący się składem), zastępca redaktora naczelnego (w niektórych numerach jego obowiązki połączono z funkcją redaktora technicznego lub osoby tworzącej skład), redaktor techniczny (lub dwóch), pomoc techniczna, korekta. W skład redakcji tytułu *Edu-wsparcie* wchodzi, od założenia pisma, trzy bibliotekarki Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie: dyrektor biblioteki, koordynator ds. instruktażu w bibliotece oraz pracownik wydziału gromadzenia i opracowania. Redakcja nie posiada wyodrębnionej struktury.

W obydwu pismach pojawiły się ustalenia formalne dotyczące tekstów, występujące jako „zasady publikacji” lub „wskazówki (informacje) dla autorów”. Określono w nich termin nadsyłania tekstów do nowych numerów (najpóźniej miesiąc przed ukazaniem się numeru – w przypadku *Edu-wsparcia* oraz 6 tygodni w przypadku *Dialogów Bibliotecznych*); w obydwu pismach za pośrednictwem poczty elektronicznej. Artykuły należy uzupełnić danymi osobowymi autora oraz adresem, który w przypadku pisma *Edu-wsparcie* służy do przesłania zaświadczenia o współpracy. Natomiast *Dialogi Biblioteczne* wysyłają egzemplarz autorski. Pisma zawierają adnotację informującą o tym, że zamieszczenie artykułu w numerze wiąże się jednocześnie z nieodpłatnym publikowaniem go w Internecie. W *Dialogach Bibliotecznych* dodano sformułowanie, że jest to dobrowolne, a redakcja nie płaci honorariów autorskich. Przy tym zapisie podano jeszcze informację, że przesłanie tekstu jest jednoznaczne z podpisaniem zgody na przetwarzanie danych osobowych przez redakcję. Obydwie redakcje powołują się na ustawę o ochronie danych osobowych. Podkreślają również kwestię odpowiedzialności za napisany tekst i dbałości o prawa autorskie. W czasopiśmie *Dialogi Biblioteczne* redakcja zastrzegła dodatkowo, że „poglądy zawarte w artykułach są osobistymi przekonaniami Autorów i nie zawsze pokrywają się z opiniami Redakcji” [7].

W obydwu czasopismach określono pożądaną objętość tekstów. W przypadku *Edu-wsparcia* jest to do 5 stron formatu A4, zaś w *Dialogach Bibliotecznych* do 4 stron A5. W obydwu przypadkach ustalono zasady formatowania. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące przypisów i bibliografii zamieściła redakcja w Ciechanowie (łącznie z przykładami i wskazaniem umiejscowienia w tekście). W przypadku *Dialogów Bibliotecznych* ograniczono się jedynie do uwagi, że przypisy i bibliografia powinny być sporządzone zgodnie z obowiązującymi normami.

Obie redakcje zwracają uwagę na oryginalność tekstów. *Dialogi Biblioteczne* oczekują jedynie na teksty nigdzie dotąd niepublikowane i niewysłane do innych pism. Podobnie redakcja *Edu-wsparcia*, która jednak robi wyjątek dla: komunikatów, relacji i sprawozdań. Redakcje informują również potencjalnych autorów o tym, że ich teksty będą poddane korekcie redakcyjnej i adiustacji. *Edu-wsparcie* podkreśla, że bez ingerowania w treść publikacji. W piśmie *Dialogi Biblioteczne* mowa jest także o korekcie autorskiej oraz o przyjmowaniu jedynie tekstów napisanych bez błędów rzeczowych i poprawną polszczyzną.

We wszystkich numerach obydwu tytułów występują teksty *Od Redakcji*. Znajdują się w nich: opis zawartości numeru z wyjaśnieniem powodu podjęcia danej tematyki (m.in. obchodzone rocznice, wprowadzane zmiany prawne, zmiany w zadaniach bibliotek pedagogicznych); zachęta do współpracy z pismem i do lektury; życzenia świąteczne oraz życzenia wakacyjnego wypoczynku; podziękowania za współpracę.

O chęci nawiązania kontaktu z czytelnikami świadczą wszelkiego rodzaju apele zachęcające do współpracy, czytania pisma, wyrażania opinii, podawania adresów kontaktowych. Należy pamiętać, że w przypadku omawianych pism mamy do czynienia z czytelnikami, którzy mogą występować w dwu rolach – odbiorców i twórców tekstów. Autorzy artykułów także wyrażali nadzieję, że czytelnicy wykorzystają ich doświadczenia w swojej pracy. Z tekstów pisanych przez redakcje można wnioskować, że twórcy pism otrzymują od odbiorców informację zwrotną. Jak czytamy w *Dialogach Bibliotecznych*: „W ciągu trzech lat naszej działalności pozyskaliśmy stałych współpracowników oraz wierne grono czytelników. Cieszą nas nadsyłane przez Państwa maile z cennymi uwagami i propozycjami współpracy oraz zapewnienia, że materiały publikowane na łamach półrocznika są przydatne w codziennej pracy bibliotecznej. Coraz więcej bibliotek decyduje się również na włączanie *Dialogów* do swoich zbiorów, co jest dla nas dodatkową motywacją do doskonalenia naszego czasopisma” [14].

Poszczególne teksty rozpoczynają się od podania imienia i nazwiska autora/autorów oraz afiliacji. W przypadku czasopisma *Dialogi Biblioteczne* pod tekstem zamieszczono dokładne informacje o stanowisku, jakie zajmuje autor w swojej placówce. W piśmie *Edu-wsparcie* rolę informacyjną pełnią *Noty o Autorach* z bardzo dokładnymi danymi nie tylko o zajmowanym stanowisku, ale także o posiadanym wykształceniu.

W poszczególnych numerach *Edu-wsparcia* zamieszczano od 11 do 20 tekstów (średnio ponad 15), a w *Dialogach Bibliotecznych* od 8 do 16 tekstów (średnio ponad 12). Objętość poszczególnych numerów *Edu-wsparcia* wahała się od 53 do 93 stron (średnio ok. 70). Natomiast *Dialogi Biblioteczne* posiadały od 36 do 56 stron (średnio ok. 45).

Zasięg oddziaływania pisma jest niewątpliwie uzależniony także od dostępnej o nim informacji. Współczesna technologia pozwala dotrzeć z taką wiadomością do szerokiego

grona odbiorców. W przypadku pism fachowych można w dużym stopniu zawęzić krąg odbiorców, co umożliwia bardziej ukierunkowaną i trafną informację. Dla omawianych pism grupą docelową są nauczyciele-bibliotekarze, czyli pracownicy bibliotek szkolnych i pedagogicznych. Nie należy jednak zapominać o osobach zainteresowanych tematyką poruszaną w piśmie, np. bibliotekarzach innych typów bibliotek, nauczycielach poszczególnych przedmiotów czy pracownikach naukowo-dydaktycznych zajmujących się edukacją w zakresie bibliotekoznawstwa.

Informacja na temat pisma *Edu-wsparcie* na stronie głównej www macierzystej biblioteki jest mało zauważalna dla potencjalnego czytelnika. Dostępny jest jedynie link w formie graficznej zawierający tytuł czasopisma. W żadnej z zakładek w menu głównym nie pojawia się tytuł. Po otwarciu zakładki w formie logo pisma ukazują się ikony do poszczególnych numerów oraz *Informacje dla autorów*, w których zamieszczono: krótką informację o czasopiśmie, dane kontaktowe, informację o możliwości otrzymania oświadczenia dla nauczycieli ubiegających się o awans i współpracujących z pismem. Dodatkowo w formacie pdf podano szczegółowe informacje dla autorów i zasady formatowania tekstów. Brak jest informacji o piśmie w bazach i katalogach Biblioteki Narodowej. Obecne jest natomiast w bazie ARIANTA naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne w ramach dziedzin: pedagogika, bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, filologia (w symbolach UKD 02 oraz 37), gdzie zostało opracowane jako pismo niebranżowe.

W przypadku *Dialogów Bibliotecznych* na stronie www macierzystej biblioteki dostępne są dwa wejścia – ikona (tytuł i strona tytułowa czasopisma przekierowująca do podstrony pisma) oraz z menu głównego (górnego), w którym w *Ofercie* znajduje się zakładka *Dialogi Biblioteczne*. Pismo jest wykazane w *Bibliografii Wydawnictw Ciągłych* i katalogach Biblioteki Narodowej, gdzie dostępny jest zarówno jego opis bibliograficzny, jak i rozpisywana jest jego zawartość. Wersja papierowa dostępna jest w Bibliotece Narodowej. Redaktor naczelna pisma w swoim artykule z 2010 r. zwracała uwagę na obecność informacji o piśmie także w Katalogu Rozproszonym Bibliotek Polskich (KaRo) oraz w bazie ARIANTA [10]. W ARIANCIE tytuł został przyporządkowany do dziedziny bibliotekoznawstwo i informacja naukowa oraz opracowany jako pismo branżowe (przyporządkowano mu błędne symbole UKD – 21 oraz 25). Redakcja *Dialogów Bibliotecznych* przypomina także czytelnikom, gdzie znajduje się kompletne archiwum wersji elektronicznej – na stronie PBW w Katowicach oraz w zasobach Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Podstawowe informacje o tytule zamieszczono również w serwisie EBIB – „Czasopisma bibliotekarskie w Polsce”.

W przypadku czasopism fachowych autorami tekstów są praktycy. W omawianych tytułach – bibliotekarze i nauczyciele-bibliotekarze. Najliczniejszą grupę tworzą pracownicy bibliotek wydających dane czasopismo. W ośmiu numerach czasopisma *Edu-wsparcie* około 50% autorów stanowili pracownicy Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie i jej filii (48,15%). Podobnie jest w *Dialogach Bibliotecznych* – pracownicy PBW w Katowicach i jej filii to 58,21% wszystkich autorów. W przypadku tego czasopisma jeden z działów – *Z Życia Biblioteki* – zarezerwowany jest dla pracowników PBW w Katowicach. Kolejną grupę tworzą nauczyciele bibliotekarze z bibliotek szkolnych. Jest to podobny odsetek w omawianych pismach: *Edu-wsparcie* – 14,81%, *Dialogi Biblioteczne* – 16,42%. Autorzy

ci reprezentowali: szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły średnie. Warto zwrócić uwagę, że pochodzili nie tylko z Ciechanowa czy Katowic, ale także z innych miejscowości (*Edu-wsparcie* – Głinojeck, Mława; *Dialogi Biblioteczne* – Rybnik, Chorzów, Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Augustów). Do *Dialogów Bibliotecznych* pisali także przedstawiciele innych bibliotek pedagogicznych z Polski: Włocławka, Bielska-Białej, Słupska, Olsztyna (5,97%) oraz bibliotek publicznych z: Katowic, Łodzi, Bytomia, Jaworzna (7,46%). Redakcja komentowała ten fakt: „Cieszy nas, że łamy naszego czasopisma możemy udostępniać także osobom spoza naszej placówki, reprezentującym różne typy bibliotek” [15]. W przypadku *Edu-wsparcia* pojawił się tylko jeden przedstawiciel Miejskiej Biblioteki Publicznej w Ciechanowie. Na łamach czasopisma z Ciechanowa publikowali nauczyciele poszczególnych przedmiotów z różnych szkół i ośrodków wychowawczych (14,81%). Wśród autorów byli także: psycholog, doradca zawodowy oraz nauczyciel-konsultant. Natomiast w *Dialogach Bibliotecznych* nauczyciele przedmiotów stanowili zaledwie 2,99% autorów. Wśród innych autorów byli: przedstawiciele instytutów naukowych z Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, bibliotekarze z biblioteki UŚ oraz przedstawiciel instytucji kultury z Katowic.

W obydwu tytułach artykuły pogrupowano tematycznie w rubryki (działy). W większości stałe, ale były i takie, które pojawiły się jednorazowo. Redakcja dodawała także nowe działy, co było podyktowane potrzebą wyodrębnienia ważnej, aktualnej problematyki. Przykładowo redakcja *Dialogów Bibliotecznych* w pierwszym numerze z 2015 r. zapowiadała: „W 2016 roku biblioteki pedagogiczne czekają nowe wyzwania związane ze wspomaganiem pracy szkół i placówek oświatowych. Już teraz przygotowujemy się do podjęcia przyszłych zadań poprzez prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia oraz kompleksowe wspomaganie jednej z katowickich szkół, które przybliżamy w pierwszym dziale” [20]. Natomiast w numerze 2 z tego roku napisano: „Duże znaczenie dla naszego środowiska miały działania na rzecz promocji czytelnictwa, którego rozwijanie stało się także jednym z czterech kierunków polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2015/2016. Na łamach *Dialogów* publikujemy wiele materiałów nawiązujących do tego tematu” [21]. O tym fakcie, w tym samym roku, ale nieco później, *Edu-wsparcie* pisało następująco: „Jednym z kierunków polityki oświatowej ogłoszonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej na rok szkolny 2015/2016 jest rozwijanie kompetencji czytelniczych oraz upowszechnianie czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. W bieżącym numerze będziemy nawiązywać do tego bardzo ważnego priorytetu. Wiele badań dowodzi bowiem, że jednym z kluczowych problemów wśród dzieci i młodzieży jest czytanie” [18].

W czasopiśmie *Edu-wsparcie* w ośmiu numerach występowały następujące rubryki: *Felietony*, *Z Warsztatu Nauczyciela*, *Warto Wiedzieć*, *Relacje*, *Region*, *Zestawienia Bibliograficzne*, *Poznajmy się*, *Warto Przeczytać*. *Felietony* zawierały teksty związane z biblioteką oraz czytelnictwem (m.in. z kampaniami czytelniczymi, książką w pracy nauczyciela, komputerem w bibliotece, aktywnością bibliotek szkolnych, biblioteką jako miejscem spotkań, budżetem partycypacyjnym w bibliotece szkolnej). W rubryce *Z Warsztatu Nauczyciela* zamieszczane były głównie relacje z warsztatów dla bibliotekarzy i nauczycieli, odbywających się nie tylko w bibliotece w Ciechanowie. Opisano: różne formy działalności biblioteki pedagogicznej

(m.in.: wystawy, Dyskusyjny Klub Książki, lekcje biblioteczne, akcje i konkursy czytelnicze, wypożyczanie międzybiblioteczne, współpracę ze środowiskiem); działania szkół i bibliotek szkolnych (m.in.: koła zainteresowań, udział uczniów w kampaniach społecznych, tematy psychologiczne, pierwsza pomoc dla dziecka, promocja książki i biblioteki szkolnej, zajęcia i konkursy dla czytelników); formy doskonalenia zawodowego nauczycieli (m.in.: webinaria, wirtualna tablica w pracy nauczyciela, programy komputerowe przydatne w pracy nauczyciela).

Rubryka *Warto Wiedzieć* miała charakter bardziej teoretyczny. Czytelnik mógł znaleźć w niej teksty dotyczące m.in.: roli głośnego czytania w wychowaniu dziecka, procesu uczenia się, kształtowania samooceny u dziecka, edukacyjnych walorów portali społecznościowych. Zamieszczono tu także materiały traktujące o: bibliotekach szkolnych w świetle obowiązujących standardów, marketingu usług bibliotecznych, funkcjach bibliotek szkolnych, bibliotekach cyfrowych, roli książki w życiu osób niewidomych, relacjach bibliotekarz – użytkownik, barierach informacyjnych, biblioterapii, bajkoterapii, sondażach czytelnicstwa, pierwszej pomocy, formach promocji czytelnictwa i biblioteki. W rubryce znalazły się również teksty związane ze szkołą i nauczycielem, dotyczące: stresu i wypalenia zawodowego w pracy nauczyciela, sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli jako nowego zadania bibliotek pedagogicznych, problemów wychowawczych i psychologicznych, praw dziecka w konstytucji, wolontariatu, doradztwa zawodowego w szkole, modelu opiekuna-wychowawcy, niebezpieczeństwa w sieci, bezpiecznego korzystania z mediów społecznościowych, a także edukacji włączającej.

W rubryce *Relacje* znalazło się miejsce na omawianie imprez zorganizowanych przez Bibliotekę Pedagogiczną w Ciechanowie oraz szkoły. Rubryka *Region* pojawiła się tylko w dwóch pierwszych numerach i zgodnie z zapowiedzią zawierała: sylwetki znanych ludzi z regionu oraz historię jednej z ulic w Ciechanowie.

Zestawienia Bibliograficzne są nieodłącznym elementem oferty bibliotek pedagogicznych. Daje się to zauważyć na stronach tych bibliotek, a także w wydawnictwach tradycyjnych lub elektronicznych. Ta forma informacji bibliograficznej znalazła się także na stronach wydawanych czasopism. Tematyka zestawień była dostosowana do działalności i zadań biblioteki pedagogicznej oraz potrzeb placówek oświatowo-wychowawczych. Obejmowała: bezpieczeństwo w szkole, funkcjonowanie sześciolatków w szkole, kształcenie uczniów niepełnosprawnych, działania Unii Europejskiej w sferze edukacji, problem agresji i przemocy w szkole, zagadnienia kształcenia zawodowego, działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych, promocję czytelnictwa, edukację przyrodniczą, prawa dziecka, wolontariat, technologie informacyjne w szkole, promocję tolerancji i problemy bezpieczeństwa w Internecie.

W założeniach opublikowanych w pierwszym numerze cykl *Poznajmy się* miał przybliżyć sylwetki osób związanych z oświatą, które dzieliły się swoimi pasjami i ciekawymi dokonaniem (np. dyrektorzy placówek oświatowych w tym Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie, bibliotekarka szkolna, finalistka konkursu). Natomiast w rubryce *Warto przeczytać* znalazły się opisy książek o różnej tematyce, takiej jak np.: czytelnictwo dzieci, biblioteki szkolne, media a czytelnicy, elektroniczna biblioteka, w kręgu kultury czytelniczej,

biblioterapia, młodzież w bibliotece, metody zachęcania do czytania (nie były to tylko najnowsze pozycje).

Dialogi Biblioteczne także grupują swoje teksty w rubryki (działy). Spis rubryk na stronie www, znajdujący się we *Wskazówkach dla autorów*, różni się od tego z poszczególnych numerów [30]. Podobnie jak w poprzednim piśmie, struktura wewnętrzna *Dialogów* ulegała zmianom. Rubryka *Z Życia Biblioteki* relacjonuje wszelkie ciekawe działania PBW w Katowicach (m.in.: warsztaty, konkursy, konferencje, wspomaganie pracy szkół). W rubryce *Z Praktyki Nauczyciela Bibliotekarza* zamieszczone są m.in.: konspekty zajęć, krzyżówki, zestawienia bibliograficzne, opisy wystaw, spis polecanych książek dla młodego czytelnika. Rubryka *Z Bibliotekarskiej Półki* zawiera różnorodne teksty związane z książką i pracą bibliotekarzy oraz czytelnictwem. *Placówki Oświatowe w Regionie* to relacje z imprez w różnych instytucjach. Podobną zawartość ma kolumna *Z Relacji Uczestnika*. Są to m.in. relacje z: konferencji naukowych, spotkań, forum bibliotekarzy województwa, seminariów. W rubryce *Biblioteka Poleca* pojawiają się omówienia nowości z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, a w rubryce *Z Badań Czytelnictwa* – m.in. temat czytelnictwa uczniów szkoły podstawowej.

W numerze 2 z 2014 r. zapowiedziano powstanie działu *Sieciow@nie*: „Nowością jest dział *Sieciow@nie*, w którym będziemy publikować materiały nawiązujące do działalności trzech sieci współpracy i samokształcenia, które powstały przy Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach (TIK w pracy nauczyciela bibliotekarza, TIK w pracy nauczyciela polonisty, Internet i czytanie – nowoczesne technologie w pracy z uczniem)” [15].

W piśmie zajęto się również problematyką regionalną. Jest to także jeden z kierunków zainteresowań współczesnych bibliotek pedagogicznych. Tematyka regionu znalazła miejsce w następujących rubrykach: *Regionalia* (poruszane tematy to m.in.: bohater regionu, książka dotycząca regionu, zestawienie bibliograficzne na temat regionu), *Ludzie Książki i Prasy*, *Z Dziejów Śląskiego Bibliotekarstwa*, *Kulturalny Śląsk*, *Biblioteki w Regionie*. W piśmie pojawiła się też rubryka *Komunikaty*, informująca m.in. o tytułach czasopism fachowych i kursach online dla bibliotekarzy.

Zgodnie z przytoczonymi na wstępie definicjami, czasopisma fachowe powinny być poświęcone popularyzowaniu i wdrażaniu osiągnięć naukowych w praktyce zawodowej, winny zawierać artykuły i materiały przeznaczone dla określonej grupy zawodowej, pomagać w szkoleniu i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, w czasopismach fachowych powinno się unikać rozważań teoretycznych. Redakcje obydwu tytułów jako główny cel powstania pism podały wymianę doświadczeń i informacji pomiędzy pracownikami bibliotek pedagogicznych i szkolnych, rozszerzając to środowisko o bibliotekarzy z innych placówek, a także o nauczycieli poszczególnych przedmiotów.

Wymiana informacji to przede wszystkim relacje z działań podejmowanych przez biblioteki, zarówno przez bibliotekę główną, jak i filie, biblioteki z danego miasta – przede wszystkim biblioteki szkolne, ale także biblioteki z innych miejscowości i regionów. Relacjonowane są także imprezy odbywające się w miejscowych placówkach oświatowych i kulturalnych, szczególnie takie, które mają związek z książką, czytelnictwem i działalnością nauczycieli.

Z pewnością pisma stanowią platformę wymiany myśli i pomysłów przydatnych w pracy zawodowej. W notach od redakcji pojawiają się m.in. sformułowania: „podpowiadamy”, „dzielimy się”, „materiały podpowiadające”. Jedną z form publikacji są sprawozdania z konferencji, seminariów, sympozjów bibliotekarskich. Autorzy tekstów niejednokrotnie wyrażali nadzieję, że ktoś wykorzysta ich doświadczenia, zachęcali do tego poprzez osobiste relacje i opisywanie własnych przeżyć. Teksty mogą stanowić inspirację do zajęcia się opisywanymi zagadnieniami, przypominają o niektórych kwestiach, rzadko występujących w codziennej pracy. Dają możliwość uaktualnienia wiedzy zawodowej, pobudzają do pogłębienia omawianych problemów.

Na łamach pism realizowane są podstawowe zadania statutowe bibliotek pedagogicznych – wspomaganie nauczycieli-bibliotekarzy, ale także nauczycieli różnych przedmiotów i pracowników oświaty. Prezentowana jest najnowsza literatura przedmiotu, nowe rozwiązania edukacyjne, formy pracy dydaktycznej. Czasopisma wykorzystywane są także do realizacji zadań nałożonych w ostatnim czasie na biblioteki pedagogiczne, m.in. tworzenia sieci współpracy, platform wymiany informacji i doświadczeń. W publikowanych tekstach widać wyraźnie reakcję na zmiany w edukacji, nawiązanie do reform oświatowych, zmian i rozporządzeń ministerialnych.

Istotą omawianych pism jest połączenie świata nauczycieli z bibliotekarskim, co wynika ze specyfiki bibliotek pedagogicznych. Artykuły popularyzują wyniki badań naukowych w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, podejmując niejednokrotnie kwestie oświatowe. Obecność tekstów o charakterze psychologicznym, wychowawczym, a nawet medycznym jest w pełni uzasadniona ze względu na potencjalnego odbiorcę oraz użytkownika bibliotek szkolnych i pedagogicznych. W bibliotekach pedagogicznych pojawia się w ostatnich czasach coraz więcej ofert dla przedszkolaków, uczniów czy studentów. Wydaje się więc, że pisma są odpowiedzią na nowe potrzeby. Biblioteki tego typu od początku swego istnienia miały stanowić zaplecze metodyczne dla bibliotekarzy szkolnych, a odbiorcą ich oferty miał być nauczyciel. Jest to szczególnie widocznie w piśmie *Edu-wsparcie*, które oprócz zamieszczania artykułów o tematyce bibliotekarskiej poświęca nieco więcej miejsca tematom ważnym dla nauczycieli poszczególnych przedmiotów.

Atutem omawianych pism jest dbałość o aparat naukowy (bibliografia i przypisy) zamieszczany przy artykułach. Dzięki takim podstawowym zabiegom każdy bibliotekarz czy nauczyciel ma możliwość uzupełnienia i zweryfikowania informacji lub rozszerzenia tematu. Daje to także poczucie, że teksty są oparte o sprawdzone treści – dodaje im wiarygodności i profesjonalizmu. Warto również podkreślić dbałość o prawa autorskie, o oryginalność tekstów oraz o zastosowanie ustawy o ochronie danych osobowych. W środowisku bibliotekarskim jest to oczywiste, wynika z obowiązującego kodeksu i ze specyfiki tego zawodu.

Wydaje się, że można jeszcze podkreślić funkcję integracyjną czasopism fachowych. Integracja w tym przypadku może odbywać się na kilku poziomach: grono pracowników w danej bibliotece zaangażowanych w tworzenie pisma, środowisko pracowników oświaty na danym terenie, społeczność bibliotekarzy na danym terenie lub bibliotekarzy poszczególnych typów bibliotek. Udostępnienie łamów czasopisma dla środowisk naukowych pozwala na pełniejsze wykorzystanie wyników badań naukowych. Nie należy zapominać również

o funkcji promocyjnej i popularyzującej czasopism fachowych. Szczególnie widoczne jest to w przypadku czasopism wydawanych przez poszczególne placówki. Wersja elektroniczna spowodowała zniknięcie bariery dostępu do tych pism dla innych środowisk, w tym użytkowników bibliotek – rzeczywistych i potencjalnych.

Podsumowaniem niniejszych rozważań dotyczących funkcji czasopism fachowych w środowisku bibliotekarskim może być deklaracja czasopisma *Biblioteka Publiczna*, w której stwierdzono, że jest to niezależny miesięcznik o charakterze praktycznym, omawiający realia polskich bibliotek, ich możliwości i problemy; promujący nowoczesność, tworzony dla i przez bibliotekarzy, w celu zintegrowania całego środowiska i umożliwienia zabrania głosu w najważniejszych sprawach [3]. Jak twierdzi wydawca pisma Juliusz Wasilewski, założyciel i redaktor naczelny miesięcznika *Biblioteka w Szkole*, autor setek artykułów na temat bibliotek, działacz na ich rzecz: „dobre czasopismo branżowe to dla danego środowiska atut nie do przecenienia. [...] wierzę w specjalistyczną prasę. W medium, które poda na tacy najlepsze, sprawdzone w praktyce i zweryfikowane przez redakcję rozwiązania, których nie trzeba – jak źródeł internetowych – sprawdzać. Które zamówi i zapłaci za artykuły o aktualnych problemach, wyszuka przykłady, rozwiąże kwestie prawne. Słowem – będzie niezastąpionym przewodnikiem w pracy. Bo kto ma czytać, jeśli nie bibliotekarz?” [28].

Bibliografia

1. BEDNAREK-MICHALSKA Bożena. Czasopisma bibliotekarskie w nowej kulturze. *Bibliotekarz*. 2008, nr 5, s. 5–10. ISSN 0208-4333.
2. BEDNAREK-MICHALSKA Bożena. Przyszłość bibliotekarskich czasopism fachowych i naukowych w dobie ery cyfrowej. In SADOWSKA Jadwiga (red.). *Przyszłość bibliotek w Polsce: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 12–13.10.2007 r.* Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2008, s. 170–180. ISBN 978-83-89316-91-2.
3. Deklaracja. In *Biblioteka Publiczna* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://bibliotekapubliczna.com/#deklaracja>. Stan z dnia 30.04.2018.
4. DZIKI Sylwester. Czasopisma fachowe. In MAŚLANKA Julian (red.). *Encyklopedia wiedzy o prasie*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1976.
5. GÓRA Barbara. *Regionalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce (1953-1985)*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1996. ISBN 83-86841-29-X.
6. GÓRA Barbara. Regionalne i sublokalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce w latach 1989–1994. *Przegląd Biblioteczny*. 1997, z. 4, s. 363–374. ISSN 0033-202X.
7. Informacje dla autorów. *Dialogi Biblioteczne* [Dokument elektroniczny]. 2011, nr 1, s. 4. Tryb dostępu: http://katowice.pbw.katowice.pl/dialogi/dialogi_07.pdf. Stan z dnia 12.03.2018.
8. LEWANDOWSKA Bożena. Jubileusz Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie. *Edu-usparcie* [Dokument elektroniczny]. 2014, nr 1, s. 2. Tryb dostępu: <http://www.bpciechanow.edu.pl/index.php/edu>. Stan z dnia 03.04.2018.
9. MARCOL Anna. „Dialogi Biblioteczne” – półrocznik Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Józefa Lompy w Katowicach. *Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [Dokument elektroniczny] 2010, nr 5. Tryb dostępu: <http://ebib.info/2010/114/a.php?marcol>. Stan z dnia 20.11.2018.
10. MARCOL Anna. Czasopisma bibliotek pedagogicznych na przykładzie „Dialogów Bibliotecznych”. *Warsztaty Bibliotekarskie* [Dokument elektroniczny] 2010, nr 1–2. Tryb dostępu: <http://www.pedagogiczna.edu.pl/warsztat/2010/1-2/100102.htm>. Stan z dnia 20.11.2018.

11. MARCOL Anna. Przegląd czasopism internetowych wydawanych przez polskie biblioteki. *Poradnik Bibliotekarza*. 2008, nr 4, s. 3–5. ISSN 0032-4752.
12. MICHALSKI Wojciech. „Dostrzegacz Biblioteczny”. Kwartalnik informacyjny Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. *Poradnik Bibliotekarza*. 2016, nr 6, s. 20–22. ISSN 0032-4752.
13. NIECHCAJ-NOWICKA Elżbieta. Setny numer „Książki i Czytelnika” czasopisma dla bibliotekarzy Dolnego Śląska. *Książka i Czytelnik*. 2014, nr 3, s. 9–11. ISSN 0208-8339.
14. Od Redakcji. *Dialogi Biblioteczne*. 2010, nr 2, s. 4. ISSN 1899-2064.
15. Od Redakcji. *Dialogi Biblioteczne*. 2014, nr 2, s. 4. ISSN 1899-2064.
16. Od Redakcji. *Edu-wsparcie* [Dokument elektroniczny]. 2014, nr 1, s. 1. Tryb dostępu: <http://www.bpciechanow.edu.pl/index.php/edu>. Stan z dnia 05.03.2018.
17. Od redakcji. *Edu-wsparcie* [Dokument elektroniczny]. 2014, nr 2, s. 2. Tryb dostępu: <http://www.bpciechanow.edu.pl/index.php/edu>. Stan z dnia 28.03.2018.
18. Od Redakcji. *Edu-wsparcie* [Dokument elektroniczny]. 2015, nr 4, s. 2. Tryb dostępu: <http://www.bpciechanow.edu.pl/index.php/edu>. Stan z dnia 28.03.2018.
19. *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy w Katowicach* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://pbw.katowice.pl/>. Stan z dnia 03.04.2018.
20. *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy w Katowicach* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://katowice.pbw.katowice.pl/index.php/oferta/dialogi-biblioteczne>. Stan z dnia 06.03.2018.
21. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. J. Lompy w Katowicach. *Biuletyn Informacji Publicznej* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://bip.pbw.katowice.pl/>. Stan z dnia 28.03.2018.
22. PISAREK Walery (red.). *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas, 2006. ISBN 83-242-0517-9.
23. *Prasa bibliotekarska. Materiały z konferencji Regionalna prasa bibliotekarska – doświadczenia i perspektywy, Szczecin, 8–9 października 2009 r.* Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie, 2011. ISBN 978-83-87879-83-9.
24. *Regulamin organizacyjny Biblioteki Pedagogicznej w Ciechanowie* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://bpciechanow.bip2.maxus.com.pl/public?id=62062>. Stan z dnia 28.03.2018.
25. ROSZKOWSKA Dagmara. „Warsztaty Bibliotekarskie” poradnik dla nauczycieli bibliotekarzy szkolnych. *Poradnik Bibliotekarza*. 2004, nr 12, s. 19. ISSN 0032-4752.
26. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. Dz.U. 2013, poz. 369.
27. TROJANOWSKA Maria Wiktoria. Wierzmy w siłę druku. Kilka słów o kwartalniku „Bibliotekarz Radomski”. *Poradnik Bibliotekarza*. 2016, nr 5, s. 23–24. ISSN 0032-4752.
28. Twórcy. In *Biblioteka Publiczna* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://bibliotekapubliczna.com/#tworcy>. Stan z dnia 30.04.2018.
29. WOJCIECHOWSKI Jacek. Pomiędzy drukiem a dygitalizacją. In SADOWSKA Jadwiga (red.). *Przyszłość bibliotek w Polsce: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Warszawa, 12–13.10.2007 r.* Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2008, s. 155–169. ISBN 978-83-89316-91-2.
30. *Wskazówki dla autorów* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://katowice.pbw.katowice.pl/dialogi/wskazowki_dla_autorow.pdf. Stan z dnia 06.03.2018.